

**Kodeks cywilny.
Tom II. Komentarz
do art. 450–1088.
Przepisy
wprowadzające**

Wydanie 10.

Kodeks cywilny¹

z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Dz.U. Nr 16, poz. 93)

Tekst jednolity z dnia 16 maja 2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1145)²

(zm.: Dz.U. 2019, poz. 1495; 2020, poz. 875)

¹ Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji transpozycji dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (Dz.Urz. WE L 178 z 17.07.2000 r., str. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 25, str. 399).

² Tekst jednolity ogłoszono dnia 19.06.2019 r.

Księga trzecia. Zobowiązania

(...)

Tytuł VII. Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania

Dział I. Wykonanie zobowiązań

Art. 450. [Świadczenie częściowe]

Wierzyciel nie może odmówić przyjęcia świadczenia częściowego, chociażby cała wierzytelność była już wymagalna, chyba że przyjęcie takiego świadczenia narusza jego uzasadniony interes.

Spis treści

	Nb		Nb
1. Pojęcie wykonania zobowiązania	1	7. Uzasadniony interes wierzyciela	7
2. Charakter prawny wykonania zobowiązania	2	8. Zasada realnego wykonania zobowiązań	8
3. Istota wykonania zobowiązania	3	9. Zwłoka dłużnika	9
4. Zobowiązanie i świadczenie	4	10. Żądanie spełnienia świadczenia częściowo	10
5. Dopuszczalność świadczenia częściowego	5	11. Pokwitowanie	11
6. Przesłanki odmowy przyjęcia świadczenia częściowego	6	12. Zakres zastosowania	12
		13. Literatura	13

1. **Pojęcie wykonania zobowiązania.** Przez wykonanie zobowiązania rozumie się zwykle **zachowanie dłużnika, którego celem jest zaspokojenie interesu wierzyciela wyrażonego w treści zobowiązania**, przy czym w zależności od ujęcia danego systemu prawnego o powinności dłużnika rozstrzyga nie tylko treść zobowiązania, ale także np. dyrektywa, zgodnie z którą należy wykonać zobowiązania w sposób odpowiadający zasadom słuszności (zasadom współżycia społecznego), zwyczajom (art. 354), zasadom dobrej wiary, czy też usprawiedliwione oczekiwania wierzyciela, o których dłużnik wiedział lub powinien wiedzieć w chwili powstania zobowiązania. O ile można uznać, że pojęcie „wykonanie” rozumiane jest w miarę jednolicie, o tyle sporny jest – zwłaszcza w doktrynie – charakter prawny wykonania (bliżej zob. np. *G. Tracz*, Pojęcie wykonania i niewykonania zobowiązań w polskim prawie cywilnym, KPP 2009, Nr 1).

2. **Charakter prawny wykonania zobowiązania.** W doktrynie prezentowano – w odniesieniu **2** do zagadnienia charakteru prawnego wykonania – **cztery teorie**, a mianowicie teorię umowną, realnego spełnienia świadczenia, celowego spełnienia świadczenia oraz tzw. ograniczoną teorię umowną. Zasadniczy przedmiot rozbieżnych poglądów stanowi kwestia, czy spełnienie świadczenia to tylko określone faktyczne zachowanie dłużnika, czy też wykonanie zobowiązania wymaga także wyrażenia woli przez strony (albo tylko przez dłużnika). Wedle **teorii umownej** dla spełnienia świadczenia konieczne jest porozumienie stron co do zaspokojenia przez dłużnika długu. Przeciwnie stanowisko jest wyrażane przez zwolenników **teorii realnego spełnienia świadczenia**. Według **ograniczonej teorii umownej** wymóg porozumienia dotyczącego spełnienia świadczenia występuje wówczas, gdy samo spełnienie świadczenia wymaga dokonania czynności prawnej [zob. np. *A. Szpunar*, Charakter prawny wykonania zobowiązania, *Rej.* 1998, Nr 5; *Z. Kuniewicz*, Uwagi o charakterze prawnym wykonania zobowiązania na przykładzie zobowiązania pieniężnego, w: *Proces cywilny. Nauka, kodyfikacja, praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi* (red. *P. Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik*),

Warszawa 2012, s. 1145 i n.]. **Teoria celowego spełnienia świadczenia** wreszcie wskazuje, że do spełnienia świadczenia przez dłużnika dochodzi wówczas, gdy dłużnik podejmuje określone zachowania w celu wykonania konkretnego zobowiązania (zob. bliżej np. *F. Zoll*, w: *System PrPryw*, t. 6, 2018, s. 1059 i n.).

- 3 **3. Istota wykonania zobowiązania.** Wykonanie zobowiązania polega na zrealizowaniu przez dłużnika **wszystkich ciążących na nim obowiązków** ze zobowiązania wynikających, a zatem nie tylko tych określonych treścią oświadczeń woli, w przypadku gdy zobowiązanie wynika z czynności prawnej, ale także z przepisów, zasad słuszności (zasad współżycia społecznego) czy zwyczajów (por. art. 56). Wszystkie te elementy kształtują treść zobowiązania, a przez to treść powinności dłużnika, przy czym współcześnie wyraźna jest tendencja, wobec postępującej komplikacji i zróżnicowania stosunków społeczno-gospodarczych, do wzbogacania treści zobowiązań o różne dodatkowe obowiązki (por. np. *F. Zoll*, w: *System PrPryw*, t. 6, 2018, s. 1059; *W. Borysiak*, w: *Osajda*, Komentarz KC 2019, art. 471).
- 4 **4. Zobowiązanie i świadczenie.** Przedmiotem zobowiązania jest świadczenie, czyli zachowanie zgodne z tak czy inaczej ukształtowaną treścią zobowiązania. To zachowanie stanowić będzie wykonanie zobowiązania, jeżeli zrealizowane zostanie w odpowiedni sposób, wobec osoby uprawnionej, we właściwym miejscu i we właściwym czasie. Świadczenie, rozumiane jako takie właśnie zachowanie dłużnika, nie jest jednak tożsame z zobowiązaniem. W polskiej doktrynie podkreśla się **konieczność odróżnienia zobowiązania i świadczenia i ich odmiennych ról w stosunku cywilnoprawnym** [por. np. *A. Klein*, Elementy zobowiązaniowego stosunku prawnego, Wrocław 2005, s. 38 i n.; *tenże*, Wykonanie umowy i odpowiedzialność, w: Instytucje prawne w gospodarce narodowej (red. *L. Bar*), Ossolineum 1981, *passim*; *G. Tracz*, Klauzula generalna nieistotnego naruszenia zobowiązania w krakowskim projekcie przepisów dotyczących wykonania i skutków naruszenia zobowiązań – uwagi krytyczne, w: *Rozprawy z prawa cywilnego, własności intelektualnej i prawa prywatnego międzynarodowego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Bogusławowi Gawlikowi* (red. *J. Pisuliński, P. Tereszkievicz, F. Zoll*), Warszawa 2012, s. 269 i n.; *tenże*, Pojęcie wykonania i niewykonania]. W skład zobowiązania bowiem wchodzi nie tylko świadczenie jako jego przedmiot, ale także inne – dodatkowe – elementy (por. np. *A. Klein*, Elementy zobowiązaniowego stosunku, s. 40 i n.; *P. Machnikowski*, Swoboda umów według art. 353¹ KC. Konstrukcja prawna, Warszawa 2005, s. 45, 73; *G. Tracz*, Klauzula generalna nieistotnego naruszenia zobowiązania w krakowskim projekcie). Chodzi tu zwłaszcza o dodatkowe obowiązki dłużnika, które nie mieszczą się w zakresie obowiązków objętych świadczeniem, ale dłużnik także jest zobowiązany do ich wykonania (por. *A. Klein*, Elementy zobowiązaniowego stosunku, s. 40 i n.). Innymi słowy, **zobowiązanie jest wówczas wykonane, gdy dłużnik wykona wszystkie obowiązki, jakie go obciążają w związku z zaciągnięciem zobowiązania** (por. np. *G. Tracz*, Klauzula generalna nieistotnego naruszenia zobowiązania w krakowskim projekcie, s. 277; zob. też wyr. SN z 5.1.2011 r., III CSK 119/10, Legalis), niezależnie od tego, czy stanowią one świadczenie, czy też mają charakter obowiązków „dodatkowych” czy „ubocznych”, obciążających dłużnika w związku z obowiązkiem spełnienia świadczenia głównego, a wspomagających lub uzupełniających jego realizację (por. np. *J. Dąbrowa*, w: *System PrCyw*, t. III, cz. 1, s. 44 i n.).
- 5 **5. Dopuszczalność świadczenia częściowego.** Prawidłowe wykonanie zobowiązania wymaga – jeżeli z treści zobowiązania nie wynika nic innego – spełnienia świadczenia **w całości, niepodzielnego lub podzielnego**. Niekiedy jednak dopuszczalne jest **świadczenie częściowe**, z mocy ustawy (np. art. 450) lub orzeczenia sądu (np. art. 357¹ § 1).
- 6 **6. Przesłanki odmowy przyjęcia świadczenia częściowego.** Jeżeli świadczenie jest **podzielne** (zob. art. 379), a dług jest **wymagalny** (bądź termin jest zastrzeżony na korzyść dłużnika; tak *R. Morek*, w: *Osajda*, Komentarz KC 2019, art. 450; *A. Janiak*, Głosa do wyr. SN z 22.3.2001 r., V CKN 769/00, PiP 2002, Nr 8, s. 106–110), wierzyciel nie może odmówić przyjęcia części świadczenia, chyba że naruszałoby to jego **uzasadniony interes** (co oczywiście nie oznacza, że przyjęcie przez wierzyciela świadczenia częściowego zwalnia dłużnika z odpowiedzialności za nienależyte wykonanie zobowiązania). Ciężar dowodu w tym zakresie spoczywa na wierzycielu. Następstwem nieuzasadnionej odmowy jest **popadnięcie wierzyciela**

w **wzłokę** (zob. art. 486; zob. też A. *Janiak*, Glosa do wyr. SN z 22.3.2001 r., V CKN 769/00; K. *Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 450; Z. *Gawlik*, w: *Kidyba*, Komentarz KC 2014, t. III, cz. 1, art. 450), co uprawnia dłużnika do złożenia przedmiotu częściowego świadczenia do depozytu sądowego (art. 486 § 1).

Z reguły naruszenie interesu wierzyciela nie wchodzi w grę w przypadku **świadczenia pieniężnego**. Jeżeli natomiast chodzi o inne świadczenia podzielne, to ocena, czy takie naruszenie jest możliwe, zależy od konkretnych okoliczności.

W doktrynie zauważono, że częściowe spełnienie świadczenia może być sposobem obrony dłużnika przed odstąpieniem przez wierzyciela od umowy w trybie art. 491 (tak R. *Morek*, w: *Osajda*, Komentarz KC 2019, art. 450).

7. **Uzasadniony interes wierzyciela**. Uzasadniony interes wierzyciela może się wyrażać tym, że świadczenie częściowe nie jest dla niego – z jakichś względów (które nie muszą być znane dłużnikowi w chwili powstania zobowiązania) – przydatne albo też naraża go na trudności lub szkodę, a także wtedy, gdy świadczenie z natury podzielne z woli stron jest niepodzielne. Co do wiedzy dłużnika o szczególnym interesie wierzyciela zob. F. *Zoll*, w: *System PrPryw*, t. 6, 2018, s. 1149–1150.

8. **Zasada realnego wykonania zobowiązań**. Uregulowanie art. 450 uznaje się za przejaw **zasady realnego wykonania zobowiązań** (zob. np. W. *Warkalło*, Wykonywanie zobowiązań i skutki ich niewykonania według Kodeksu cywilnego, PiP 1965, Nr 8–9). Jednakże ma ono charakter wyjątkowy, stąd postulat **wąskiej interpretacji przepisu** (tak F. *Zoll*, w: *System PrPryw*, t. 6, 2014, s. 1149–1150; R. *Morek*, w: *Osajda*, Komentarz KC 2019, art. 450).

9. **Zwłoka dłużnika**. Jeżeli odmowa wierzyciela była uzasadniona, **dłużnik popada w zwłokę** 9 co do całości świadczenia (zob. art. 476 i n.).

10. **Żądanie spełnienia świadczenia częściowo**. Wierzyciel może żądać, by dłużnik spełnił świadczenie częściowo, a nie w całości. Jeżeli **termin spełnienia świadczenia nie został zastrzeżony na korzyść dłużnika**, ten powinien dostosować się do żądania. Co do częściowej zapłaty **należności wekslowej** zob. art. 39 PrWeksl; co do szczególnego uregulowania art. 654 KC zob. np. M. *Lemkowski*, Glosa do wyr. SN z 19.3.2004 r., IV CK 172/03, Rej. 2006, Nr 1, s. 136.

11. **Pokwitowanie**. Spełniając świadczenie częściowe, dłużnik może żądać **odpowiedniego pokwitowania**. Stosuje się do niego uregulowania art. 462.

12. **Zakres zastosowania**. W doktrynie zwrócono uwagę, że przepis dotyczy – ze względu na wymóg współdziałania dłużnika i wierzyciela – tylko świadczeń polegających na działaniu (tak T. *Wiśniewski*, w: *Gudowski*, Komentarz KC 2018, III, cz. 1, art. 450).

13. **Literatura**. Co do ogólnych zagadnień wykonania zobowiązań zob. m.in. W. *Warkalło*, Wykonywanie zobowiązań i skutki ich niewykonania według Kodeksu cywilnego, PiP 1965, Nr 8–9; *tenże*, Ogólne zasady wykonywania zobowiązań, SP 1973, Nr 37; Z. *Kłafkowski*, Wymagalność roszczeń, PUG 1970, Nr 11; L. *Stecki*, Istota wezwania do wypełnienia zobowiązania, Pal. 1972, Nr 2; E. *Zejda*, Obowiązki wierzyciela i jego współdziałanie przy wykonaniu zobowiązania przez dłużnika, Pal. 1974, Nr 1; J. *Dąbrowa*, w: *System PrCyw*, t. III, cz. 1, s. 714 i n.; A. *Klein*, Skutki prawne braku współdziałania wierzyciela z dłużnikiem, w: Księga pamiątkowa ku czci Profesora Jana Kosika, Wrocław 1990, s. 155 i n.; W. *Popiołek*, Roszczenie o wykonanie świadczenia w naturze. Zagadnienia kolizyjno-prawne, SIS 1991, Nr 16; *Ohanowicz, Górski*, Zarys, s. 153 i n.; *Rajski*, Prawo o kontraktach, s. 178 i n.; A. *Szpunar*, Charakter prawny wykonania zobowiązania, Rej. 1998, Nr 5; M. *Lewandowicz-Machnikowska*, Wykonanie świadczeń polegających na zaniechaniu na przykładzie umownych zakazów konkurencji, AUWr 2004, Nr 289, s. 177 i n.; zob. też wyr. SN z 5.6.1997 r., II CKN 195/97, Legalis; G. *Tracz*, Pojęcie wykonania i niewykonania zobowiązań w polskim prawie cywilnym, KPP 2009, Nr 1; F. *Zoll*, w: *System PrPryw*, t. 6, 2018, s. 1059 i n.; Z. *Kuniewicz*, Uwagi o charakterze prawnym wykonania zobowiązania na przykładzie zobowiązania pieniężnego, w: *Proces Cywilny. Nauka, kodyfikacja, praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi* (red. P. *Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik*), Warszawa 2012, s. 1145 i n.; A. *Machowska*, Koncepcja zobowiązań rezultatu i starannego działania i jej doniosłość dla

określenia odpowiedzialności kontraktowej, KPP 2002, Nr 3; Wykonanie i skutki naruszenia zobowiązań. Projekt z uzasadnieniem pod kierunkiem *Jerzego Pisulińskiego* oraz *Fryderyka Zolla* (red. *M. Pecyna*), Kraków 2009; *I. Karasek-Wojciechowicz*, Roszczenie o wykonanie zobowiązania zgodnie z jego treścią, Warszawa 2014.

Art. 451. [Zaliczenie zapłaty]

§ 1. Dłużnik mający względem tego samego wierzyciela kilka długów tego samego rodzaju może przy spełnieniu świadczenia wskazać, który dług chce zaspokoić. Jednakże to, co przypada na poczet danego długu, wierzyciel może przede wszystkim zaliczyć na związane z tym długiem zaległe należności uboczne oraz na zalegające świadczenia główne.

§ 2. Jeżeli dłużnik nie wskazał, który z kilku długów chce zaspokoić, a przyjął pokwitowanie, w którym wierzyciel zaliczył otrzymane świadczenie na poczet jednego z tych długów, dłużnik nie może już żądać zaliczenia na poczet innego długu.

§ 3. W braku oświadczenia dłużnika lub wierzyciela spełnione świadczenie zalicza się przede wszystkim na poczet długu wymagalnego, a jeżeli jest kilka długów wymagalnych – na poczet najdawniej wymagalnego.

Spis treści

	Nb		Nb
1. Zakres zastosowania	1	6. Przyjęcie pokwitowania	6
2. Uprawnienia dłużnika i wierzyciela . . .	2	7. Współdłużnicy solidarni	7
3. Sposób wyrażenia woli przez dłużnika . .	3	8. Brak oświadczeń stron	8
4. Pokwitowanie	4	9. Wyłączenie stosowania art. 451	9
5. Zarachowanie świadczenia przez wierzyciela	5		

- 1 1. Zakres zastosowania.** Artykuł 451 rozstrzyga kwestię zaliczenia świadczenia spełnionego przez dłużnika, który wobec tego samego wierzyciela ma **kilka długów tego samego rodzaju**, tj. długów pieniężnych lub dotyczących świadczenia rzeczy oznaczonych gatunkowo, tej samej jakości (lub kilka obowiązków wynikających wprawdzie z tego samego stosunku zobowiązaniowego, ale na tyle odrębnych, że ich wykonywanie może być traktowane jako spełnianie różnych świadczeń; por. *J. Dąbrowa*, w: System PrCyw, t. III, cz. 1, s. 735; *R. Kolano*, Zarachowanie wierzycielności w świetle regulacji artykułu 451 Kodeksu cywilnego, PUG 2002, Nr 7; ponadto np. wyr. SN z 10.8.2005 r., I CK 140/05, Legalis), a spełnione przez niego świadczenie **nie wystarcza na zaspokojenie** wszystkich długów (por. wyr. SN z 24.6.2005 r., V CK 806/04, Legalis). Bez znaczenia jest źródło powstania długów (por. *M. Lemkowski*, Głosa do wyr. SN z 8.3.2002 r., III CKN 548/00, MoP 2003, Nr 22). Przez dług w rozumieniu art. 451 należy zatem rozumieć wszelką powinność dłużnika z tytułu spełnionego świadczenia, jaka go obciąża na podstawie jednego stosunku zobowiązaniowego (por. wyr. SA w Białymstoku z 15.2.2013 r., I ACa 832/12, Legalis; wyr. SA w Warszawie z 21.9.2016 r., I ACa 1341/15, Legalis; *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1095). Zawarte w art. 451 **reguły interpretacyjne** porządkujące stosunki stron (por. wyr. SN z 16.1.2015 r., III CNP 1/14, MoPB 2016, Nr 3; wyr. SN z 17.5.2019 r., IV CSK 66/18, Legalis) znajdują zastosowanie tylko wówczas, gdy strony nie umówią się inaczej w kwestii zarachowania spełnianych przez dłużnika świadczeń (por. np. wyr. SA w Katowicach z 8.2.2006 r., I ACa 1693/05, Legalis; wyr. SN z 21.6.2007 r., IV CSK 95/07, Legalis; wyr. SN z 16.2.2012 r., IV CSK 233/11, Legalis; wyr. SA w Białymstoku z 30.10.2013 r., I ACa 489/13, Legalis; wyr. SA w Gdańsku z 13.12.2016 r., I ACa 248/16, Legalis; zob. też *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 451; *Z. Gawlik*, w: *Kidyba*, Komentarz KC 2014, t. III, cz. 1, art. 451), jednakże **przed spełnieniem świadczenia** (tak wyr. SA w Warszawie z 30.1.2015 r., VI ACa 443/14, Legalis). Kwestia, w jaki sposób nastąpi zarachowanie, ma istotne znaczenie m.in. ze względu na bieg terminu przedawnienia roszczeń przysługujących wierzycielowi, jak i ewentualne należności uboczne (odsetki) przypadające od poszczególnych długów.

2. **Uprawnienia dłużnika i wierzyciela.** Co do zasady, **decyzja w kwestii zarachowania należy do dłużnika**, bo to jego interes chroniony jest przede wszystkim komentowanym uregulowaniem. Może on wskazać, które zobowiązanie wykonuje lub wykona. Wierzyciel nie może sprzeciwić się woli dłużnika (por. np. wyr. SA w Warszawie z 17.11.2015 r., I ACa 333/15, Legalis). W przeciwnym razie popadnie w zwłokę. Jednakże w ramach zobowiązania (długu) wskazanego przez dłużnika **wierzyciel jest uprawniony do zarachowania, wbrew woli dłużnika**, w pierwszej kolejności – w takim zakresie, w jakim pozwala na to spełnione przez dłużnika świadczenie – całości lub części wymagalnych należności ubocznych, np. odsetek za opóźnienie (por. wyr. SA w Krakowie z 5.12.2012 r., I ACa 1061/12, Legalis), kar umownych oraz świadczeń zaległych, np. rat (por. wyr. SN z 7.5.1998 r., I PKN 88/98, OSNAPiUS 1999, Nr 9, poz. 306; wyr. SN z 8.3.2002 r., III CKN 548/00, OSNC 2003, Nr 5, poz. 60, z glosą apr. *M. Lemkowskiego*; wyr. SN z 12.2.1991 r., III CRN 500/90, PUG 1992, Nr 10–12; powołany wyżej wyr. SA w Białymstoku z 15.2.2013 r., V ACa 832/12; wyr. SA w Białymstoku z 23.11.2016 r., I ACa 545/16, Legalis; wyr. SA w Gdańsku z 17.2.2016 r., V ACa 676/15, Legalis; zob. też *P. Drapała*, Glosa do wyr. SN z 24.1.2002 r., III CKN 495/00, PS 2003, Nr 11–12). Dłużnik może zatem wskazać, na który dług zalicza świadczenie, ale to wierzyciel decyduje, czy w ramach tego długu chce zaliczyć wpłatę na należności uboczne (por. wyr. SN z 24.1.2002 r., III CKN 495/00, OSNC 2002, Nr 11, poz. 143; *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1096). Zasada ogólna znajduje zastosowanie także wówczas, gdy **dłużnik ma wobec wierzyciela tylko jeden dług**, złożony z należności głównej i odsetek (por. wyr. SN z 19.11.1998 r., III CKN 17/98, Legalis; powoływany wyżej wyr. SN z 24.1.2002 r., III CKN 495/00; wyr. SN z 7.4.2004 r., IV CK 211/03, Legalis; wyr. SN z 9.2.2005 r., II CK 433/04, Legalis; wyr. SN z 31.3.2006 r., IV CSK 132/05, Legalis; wyr. SA w Gdańsku z 15.11.2016 r., I ACa 332/16, Legalis; wyr. SA w Białymstoku z 23.9.2015 r., I ACa 405/15, Legalis; wyr. SN z 17.5.2019 r., IV CSK 66/18, Legalis; nadto np. *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1096), a także w przypadku świadczeń okresowych, np. czynszów należnych za kolejne okresy [tak SN w wyr. z 7.1.2009 r., II CSK 409/08, Legalis: „Świadczenie z tytułu stosunku najmu, polegające na płaceniu czynszu, to wiele świadczeń okresowych, z których każde wymagalne jest w innym terminie (...). W rezultacie, każde z tych świadczeń stanowi odrębny dług (...). Dłużnik może zatem przy spełnieniu świadczenia wskazać, który dług (czynsz najmu za jaki okres) chce zaspokoić. To zaś, co przypada na poczet tego długu (za konkretnie wskazany okres), wierzyciel może zarachować na związane z tym konkretnym świadczeniem należności uboczne”; zob. też powołany wyżej wyr. SN z 10.8.2005 r., I CK 140/05; wyr. SA w Warszawie z 19.6.2013 r., I ACa 1125/12, Legalis; wyr. SN z 17.5.2019 r., IV CSK 66/18, Legalis].

Wierzyciel nie jest zobowiązany informować dłużnika o zaliczeniu spełnionego świadczenia na poczet należności z tytułu odsetek; nie jest także zobowiązany do wystawienia pokwitowania, z którego treści wynika, że dokonał takiego zaliczenia (zob. bliżej *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1099; nadto powoływany wyżej wyr. SA w Białymstoku z 23.11.2016 r., I ACa 545/16; wyr. SA w Białymstoku z 21.1.2019 r., I AGa 163/18, Legalis). W wyr. z 4.11.2016 r., I CSK 732/15, Legalis, SN wskazał, że wierzyciel nie ma obowiązku zawiadomienia dłużnika o zaliczeniu dokonanej przez niego wpłaty w pierwszej kolejności na poczet zaległych odsetek, czy zaległych rat należności głównej. W związku z tym, jeżeli dłużnik zaznacza w tytule zapłaty, że czyni to na poczet zaległej należności głównej, w sytuacji, w której odmienny w stosunku do przepisu art. 451 § 1 zd. 2 sposób zaliczania nie wynika z łączącej wierzyciela i dłużnika umowy, powinien uzyskać u wierzyciela informację, czy rzeczywiście w taki sposób zaliczył jego wpłatę. Milczenie wierzyciela nie oznacza, że wyraził zgodę i odstąpił od uprawnienia wynikającego z tego przepisu. Inaczej będzie w przypadku, gdy wierzyciel potwierdzi zaliczenie zgodnie ze wskazaniem dłużnika. Wówczas wierzyciel nie ma już możliwości skorzystania z uprawnienia przewidzianego w art. 451 § 1 zd. 2.

W orzecznictwie przyjęto, że **ustawowe odsetki za opóźnienie** w spełnieniu świadczenia pieniężnego, którego termin był oznaczony, stają się zaległą należnością uboczną bez potrzeby uprzedniego wezwania dłużnika do zapłaty tych odsetek (powołany wyżej wyr. SN z 8.3.2002 r., III CKN 548/00; wyr. SN z 21.7.2004 r., V CK 691/03, Legalis; co do odsetek kapitałowych jako „należności ubocznych” zob. *P. Drapała*, Glosa do wyr. SN z 24.1.2002 r., III CKN 495/00; odmiennie – jako należność główna *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1100).

- 3 **3. Sposób wyrażenia woli przez dłużnika.** Wola dłużnika w kwestii zachowania wyrażona poprzez czynność prawną (tak *R. Kolano*, Zachowanie wierzytelności w świetle regulacji; *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 451; zob. też *K.P. Sokółowski*, Tajne zachowanie zapłaty i inne problemy art. 451 § 1 zd. 2 k.c., *Rej.* 2017, Nr 8), skierowaną do adresata (por. wyr. SA w Łodzi z 7.12.2016 r., I ACa 703/16, *Legalis*), może być wyrażona w **dowolny sposób**. Najczęściej dłużnik, spełniając świadczenie, wskazuje, który dług płaci (por. np. wyr. SA w Gdańsku z 29.11.2016 r., III AUa 1075/16, *Legalis*). Może to uczynić także później, do chwili odebrania pokwitowania, w którym wierzyciel dokonał zachowania (zob. jednak wyr. SA w Katowicach z 16.11.2011 r., V ACa 570/11, OSA 2012, Nr 9, poz. 40). W powoływanym wyżej wyr. z 16.2.2012 r. (IV CSK 233/11) SN wskazał, że w przypadku spełnienia świadczenia odpowiadającego wysokością jednemu z dwóch świadczeń głównych można domniemywać – wobec braku innych okoliczności – że zamiarem dłużnika było zaspokojenie tego długu, który wysokością odpowiada spełnionemu świadczeniu (zob. też *F. Zoll*, w: *System PrPryw*, t. 6, 2018, s. 1101). Również w przypadku, gdy wysokość spełnionego przez dłużnika świadczenia odpowiada wysokością sumie świadczeń głównych wynikających z różnych tytułów można domniemywać wolę dłużnika spełnienia tych świadczeń, a nie tylko jednego z nich wraz z należnościami ubocznymi. Jeżeli składający **oświadczenie o potrąceniu** ma kilka długów, może, ale nie jest obowiązany, wskazać, który z nich chce spłacić w wyniku potrącenia. Jeżeli tego nie uczynił, zgodnie z art. 503 odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy art. 451 (por. post. SN z 20.2.1013 r., III CZP 106/12, *Legalis*; wyr. SA w Warszawie z 16.5.2013 r., I ACa 1448/12, *Legalis* oraz z 10.9.2013 r., I ACa 898/12, *Legalis*; wyr. SA w Łodzi z 21.10.2015 r., I ACa 513/15, *Legalis*). Co do świadczenia spełnianego w ramach wykonania kredytu konsumenckiego zob. *T. Czech*, Przedterminowa spłata kredytu konsumenckiego, *MoPB* 2011, Nr 12.
- 4 **4. Pokwitowanie.** Artykuł 462 § 1 daje dłużnikowi uprawnienie do żądania od wierzyciela pokwitowania, ale obowiązek wystawienia takiego pokwitowania powstaje dopiero **po zgłoszeniu przez dłużnika takiego żądania** (por. powoływany wyżej wyr. SN z 9.2.2005 r., II CK 433/04; zob. też *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 451; por. *M. Lemkowski*, Glosa do wyr. SN z 8.3.2002 r., III CKN 548/00).
- 5 **5. Zachowanie świadczenia przez wierzyciela.** Jeżeli dłużnik nie skorzystał z przysługującego mu uprawnienia, wierzyciel może zachować świadczenie **wedle swojego uznania, jednakże tylko poprzez oświadczenie wyrażone w pokwitowaniu** (i to oświadczenie konstituuje czynność prawną dokonywaną przez wierzyciela, tak *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 451; zob. też *M. Lemkowski*, Glosa do wyr. SN z 8.3.2002 r., III CKN 548/00; zob. też np. powołany wyżej wyr. SA w Warszawie z 17.11.2015 r., I ACa 333/15), wystawione niezwłocznie (por. wyr. SA w Białymstoku z 29.6.2016 r., I ACa 158/16, *Legalis*; powołany wyżej wyr. SN 16.1.2015 r., III CNP 1/14) i tylko w odniesieniu do długów zaskarżalnych i nieprzedawnionych (tak *F. Zoll*, w: *System PrPryw*, t. 6, 2018, s. 1103; zob. też *J. Kuźmicka-Sulikowska*, Zachowanie świadczenia dłużnika na rzecz roszczenia przedawnionego na gruncie art. 451 k.c., *PS* 2016, Nr 6). Jego decyzja staje się skuteczna dopiero wówczas, gdy **dłużnik przyjmie pokwitowanie** wierzyciela wskazujące kolejność zachowania (por. powołane wyżej wyr. SN z 24.6.2005 r., V CK 806/04 oraz wyr. SA w Warszawie z 17.11.2015 r., I ACa 333/15). Przyjęcie pokwitowania traktuje się jako dorozumianą zgodę dłużnika na przedstawioną przez wierzyciela propozycję) – wówczas zostaje wyłączone uprawnienie dłużnika do decydowania o kolejności zapłaty (tak wyr. SA w Poznaniu z 23.5.2007 r., I ACa 224/07, *Legalis*). Dłużnik może **odmówić przyjęcia pokwitowania** i skorzystać ze swojego uprawnienia do zachowania, niezwłocznie po otrzymaniu pokwitowania (powołany wyżej wyr. SN z 16.1.2015 r., III CNP 1/14).
- Samo sporządzenie pokwitowania i **próba wręczenia go dłużnikowi** nie są wystarczające dla przyjęcia, że wierzyciel decyduje o sposobie zachowania (por. *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 451; wyr. SA w Poznaniu z 11.10.2005 r., I ACa 746/05, OSA 2006, Nr 11, poz. 39).
- 6 **6. Przyjęcie pokwitowania.** Jeżeli dłużnik, spełniając świadczenie, wskazał zaspokajany dług, a następnie nie odmówił przyjęcia pokwitowania wierzyciela, w którym ten ostatni

zaliczył świadczenie na poczet innego długu, wówczas proponuje się uznać, że **dłużnik zgodził się na zaproponowany przez wierzyciela sposób zarachowania** (tak m.in. *R. Kolano*, Zarachowanie wierzytelności w świetle regulacji; *Z. Gawlik*, w: *Kidyba*, Komentarz KC 2014, t. III, cz. 1, art. 451; powołany wyżej wyr. SN z 24.6.2005 r., V CK 806/04; odmiennie jednak *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 451, który zwraca uwagę, że wcześniejsze zarachowanie prowadzi do wygaśnięcia długu, zatem brak jest przedmiotu ponownego zarachowania przez wierzyciela; zob. też krytycznie *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1103; ponadto wyr. SA w Warszawie z 4.12.2017 r., I ACa 897/16, Legalis). To domniemanie może być obalone (tak *T. Wiśniewski*, w: *Gudowski*, Komentarz KC 2018, III, cz. 1, art. 451). To samo odnoszone jest do przypadku przyjęcia przez dłużnika pokwitowania, w którym wierzyciel określił kolejność zarachowania odmiennie, niż to strony wcześniej uzgodniły.

7. Współdłużnicy solidarni. Prawo wskazania zaspokajanego długu należy do dłużnika **7** dokonującego zapłaty, wobec czego współdłużnicy solidarni poszczególnych długów względem tego samego wierzyciela nie mogą w ramach art. 375 § 1 KC domagać się **innego zarachowania zapłaty** (wyr. SN z 13.11.1973 r., II PR 287/73, Biul. SN 1974, Nr 2, poz. 32; nadto np. *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1095). Co do sytuacji małżonków jako współdłużników zob. *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 451.

8. Brak oświadczeń stron. W braku oświadczeń zarówno dłużnika, jak i wierzyciela **8** (pomiędzy spełnieniem świadczenia przez dłużnika, który nie wskazał sposobu zarachowania, a wystawieniem przez wierzyciela pokwitowania winno zachodzić bezpośrednie następstwo czasowe; w przeciwnym wypadku należy przyjąć, że żadna ze stron nie skorzystała z możliwości wyboru sposobu zarachowania; por. powoływany wyżej wyr. SA w Poznaniu z 11.10.2005 r. (I ACa 746/05); wyr. SN z 27.11.2002 r. (I CKN 1331/00, Legalis); wyr. SN z 17.11.2016 r. (IV CSK 57/16, Legalis); nadto *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1105) spełnione świadczenie zalicza się **wedle zasad wskazanych w art. 451 § 3** (por. np. wyr. SN z 17.1.2007 r., II CSK 412/06, MoP 2007, Nr 4; o tym, że dług jest najdawniej wymagalny, decyduje data powstania długu, a nie termin jego zapłaty – zob. powoływany wyżej wyr. SN z 27.11.2002 r. (I CKN 1331/00); powoływane wyżej wyr. SN z 16.1.2015 r. (III CNP 1/14) oraz wyr. SA w Białymstoku z 30.10.2013 r. (I ACa 489/13, Legalis); wyr. SA w Warszawie z 8.3.2016 r. (I ACa 800/15, Legalis). Jeżeli nie da się ich zastosować, przyjmuje się, że **spełnione świadczenie zalicza się na poczet wszystkich długów stosunkowo** (tak *J. Dąbrowa*, w: System PrCyw, t. III, cz. 1, s. 736; *T. Wiśniewski*, w: *Gudowski*, Komentarz KC 2018, cz. 1, art. 451; *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 451; *Z. Gawlik*, w: *Kidyba*, Komentarz KC 2014, t. III, cz. 1, art. 415; *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1105; powoływany wyżej wyr. SN z 27.11.2002 r., I CKN 1331/00). Brak wskazania przez dłużnika, który dług chce zaspokoić, nie daje podstaw do przyjęcia, że jego wolą była zapłata długu przedawnionego przed nieprzedawnionymi (wyr. SN z 18.6.1957 r., I CR 456/56, OSPiKA 1958, Nr 9, poz. 228; tak też *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1105; *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 451, wyraża pogląd odmienny, wskazując, że brak jest podstaw do wyłączenia zastosowania uregulowania art. 451; także *J. Kuźmicka-Sulikowska*, Zarachowanie świadczenia dłużnika na rzecz roszczenia przedawnionego, s. 53 i n.).

Co do *ratio* uregulowania zob. powoływane wyżej wyr. SN z 17.1.2007 r. (II CSK 412/06) oraz wyr. SA w Poznaniu z 11.10.2005 r. (I ACa 746/05); *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 116.

9. Wyłączenie stosowania art. 451. Reguły interpretacyjne art. 451 nie znajdują zastosowania, **9** jeżeli wierzyciel zaspokajany jest **w drodze egzekucji**, a nie przez dobrowolną zapłatę (por. post. SN z 14.1.1957 r., IV CR 589/55, PUG 1957, Nr 12; PUG 1958, Nr 2), albo **w postępowaniu upadłościowym**. Koszty egzekucyjne nie są należnością uboczną w rozumieniu art. 451, lecz odrębnym długiem, który pozostaje w związku z podjęciem czynności egzekucyjnych (wyr. SN z 7.6.2002 r., IV CKN 1155/00, Biul. SN 2003, Nr 2; zob. też *M. Glabas*, Sprzedaż nieruchomości z wolnej ręki po zmianie prawa upadłościowego, PS 1998, Nr 12; *M. Porzycki*, Umorzenie długów w postępowaniu upadłościowym, cz. 1, Pr.Bank. 2006, Nr 6; *Z. Woźniak*, Podział sum uzyskanych ze zbycia rzeczy obciążonych rzeczowo w postępowaniu upadłościowym, PPH 2005, Nr 3). Zob. co do świadczeń alimentacyjnych wyr. WSA w Szczecinie z 31.8.2017 r.

(II SA/Sz 747/17, Legalis). Przepis art. 451 KC znajduje natomiast zastosowanie wówczas, gdy dłużnik spełnia za zgodą wierzyciela **świadczenie zastępcze**, którego wartość nie odpowiada wartości pierwotnego zobowiązania (por. wyr. SN z 15.9.2005 r., II CK 68/05, Legalis).

Art. 452. [Świadczenie do rąk nieuprawnionego]

Jeżeli świadczenie zostało spełnione do rąk osoby nieuprawnionej do jego przyjęcia, a przyjęcie świadczenia nie zostało potwierdzone przez wierzyciela, dłużnik jest zwolniony w takim zakresie, w jakim wierzyciel ze świadczenia skorzystał. Przepis ten stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy świadczenie zostało spełnione do rąk wierzyciela, który był niezdolny do jego przyjęcia.

Spis treści

	Nb		Nb
1. Uprawnieni do odbioru świadczenia . . .	1	4. Niezdolność do przyjęcia świadczenia . .	4
2. Spełnienie świadczenia do rąk osoby nieuprawnionej	2	5. Zwolnienie dłużnika z zobowiązania . . .	5
3. Świadczenie z zastrzeżeniem zwrotu . . .	3	6. Znaczenie okoliczności sprawy	6
		7. Zarzut wobec cesjonariusza	7

- 1 1. Uprawnieni do odbioru świadczenia.** Osobą uprawnioną do odbioru świadczenia jest **wierzyciel** lub **odpowiednio umocowana osoba** działająca w jego imieniu (przedstawiciel ustawowy, pełnomocnik, zastępca wierzyciela działający z urzędu, np. komornik; jednakże przekazanie wierzycielowi przez komornika kwot ściąganych od dłużnika w wyniku uznanej za bezprawną egzekucji nie może spowodować zmniejszenia lub wygaśnięcia zadłużenia dłużnika; skutek taki może mieć tylko egzekucja, której prawna skuteczność nie została podważona; tak wyr. SN z 10.2.2010 r., V CSK 272/09, Legalis; zob. też *J.M. Kondek*, Spełnienie świadczenia do rąk nieuprawnionego w wyniku postępowania egzekucyjnego, PPH 2008, Nr 12), zdolni do dokonania odbioru (w zależności od okoliczności w grę wchodzi zdolność do czynności prawnych bądź zdolność „czysto faktyczna”; por. *Z. Gawlik*, w: *Kidyba*, Komentarz KC 2014, t. III, cz. 1, art. 452; *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1107). Jeżeli świadczenie zostanie spełnione do rąk innej osoby bądź też uprawnionej, ale niemającej należytej zdolności do odbioru, **zobowiązanie nie jest wykonane** z wszystkimi wynikającymi stąd konsekwencjami (por. np. wyr. SN z 5.6.1997 r., II CKN 195/97, Legalis; z 13.8.2008 r., I CSK 78/08, Legalis), i to niezależnie od tego, czy dłużnik działał w dobrej, czy w złej wierze. Wyjątki od tej zasady uzasadnione są bądź szczególną potrzebą ochrony dobrej wiary dłużnika (zob. np. art. 103 i 512), bądź brakiem potrzeby ochrony wierzyciela (zob. np. art. 452). Zob. też *K. Oplustil*, Skutki wypłaty wkładu osobie nieuprawnionej. Uwagi na tle nowej ustawy o ochronie niektórych praw konsumentów, Pr.Bank. 2000, Nr 11.
- 2 2. Spełnienie świadczenia do rąk osoby nieuprawnionej.** Jeżeli dłużnik spełnił świadczenie do rąk osoby nieuprawnionej (co do różnych przypadków zob. np. *R. Morek*, w: *Osajda*, Komentarz KC 2019, art. 452), może żądać zwrotu **na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu** (por. art. 410; zob. *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1106; zob. też wyr. SA w Łodzi z 11.12.2014 r., I ACa 731/14, Legalis). Wobec wierzyciela obowiązany jest on natomiast nadal do spełnienia świadczenia (por. np. wyr. SA w Warszawie z 6.6.2019 r., V ACa 503/18, Legalis), chyba że zachodzi któraś ze wskazanych w art. 452 okoliczności zwalniających dłużnika (por. też *P. Machnikowski*, Glosa do wyr. SN z 22.11.2002 r., IV CKN 1526/00, OSP 2003, Nr 12, poz. 159; zob. *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 452). Dotyczy to także przypadku złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego, mimo nieistnienia odpowiednich przesłanek materialnych, por. *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1107.
- 3 3. Świadczenie z zastrzeżeniem zwrotu.** Dłużnik, który nie wie, czy osoba, której chce zaoferować świadczenie, jest uprawniona do odbioru, może spełnić świadczenie z zastrzeżeniem zwrotu (por. art. 411 pkt 1). Wierzyciel, nie narażając się na zarzut zwłoki, **nie może odmówić przyjęcia** tak zaoferowanego świadczenia (tak też *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 452). Dłużnik może także złożyć przedmiot świadczenia do **depozytu sądowego** (por. *Z. Gawlik*, w: *Kidyba*, Komentarz KC 2014, t. III, cz. 1, art. 452).

4. **Niezdolność do przyjęcia świadczenia.** Wierzyciel jest niezdolny do przyjęcia świadczenia 4 nie tylko wtedy, gdy **brak mu odpowiedniej zdolności do czynności prawnych**, ale także wówczas, gdy jego „niezdolność” ma charakter faktyczny (np. choroba prowadząca do stanu braku świadomości; por. A. Szpunar, Charakter prawny wykonania zobowiązania, Rej. 1998, Nr 5). Zdolność wierzyciela do czynności prawnych nie ma znaczenia wówczas, gdy wykonanie zobowiązania jest aktem czysto faktycznym albo też polega na zaniechaniu (tak też T. Wiśniewski, w: Gudowski, Komentarz KC 2018, III, cz. 1, art. 452). Na różnorodność możliwych sytuacji wskazuje F. Zoll, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1109, który zarazem generalnie kwestionuje potrzebę nawiązywania do pojęcia zdolności do czynności prawnych (chyba że do przyjęcia świadczenia wymagane jest złożenie przez wierzyciela oświadczenia woli).

5. **Zwolnienie dłużnika z zobowiązania.** Zgodnie z art. 452 dłużnik zwolniony jest z zobowią- 5 zania mimo spełnienia do rąk osoby nieuprawnionej (bądź wierzyciela niezdolnego do odbioru), jeżeli wierzyciel (lub jego przedstawiciel ustawowy) **potwierdził przyjęcie świadczenia** (co można uznać za udzielenie *ex post* upoważnienia do odbioru). Potwierdzenie może nastąpić w dowolny sposób, chociaż oczywiście ze względów dowodowych najlepiej jest, jeżeli wierzyciel wystawi dokument pokwitowania. Mimo braku potwierdzenia dłużnik **jest zwolniony w takim zakresie, w jakim wierzyciel ze świadczenia skorzystał** (należy przez to rozumieć zarówno zwiększenie aktywów, jak i zmniejszenie pasywów; por. np. wyr. SN z 21.3.1997 r., II CKN 55/97, Legalis; za wąskim rozumieniem pojęcia „skorzystanie” opowiedział się F. Zoll, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1108). Ciężar dowodu co do przesłanki potwierdzenia lub skorzystania spoczywa na dłużniku (zob. też wyr. SA w Białymstoku z 3.7.2003 r., I ACa 350/03, OSAB 2003, Nr 4, poz. 8; wyr. SA w Krakowie z 16.10.2015 r., I ACa 891/15, Legalis; wyr. SA w Warszawie z 31.5.2017 r., I ACa 406/16, Legalis).

6. **Znaczenie okoliczności sprawy.** W wyr. z 5.1.2011 r. (III CSK 119/10, Legalis) SN 6 wskazał, że „przy ocenie, czy zachodzą przesłanki z art. 452 KC istotne są także okoliczności konkretnej sprawy oraz ocena, w jaki sposób i z jakich przyczyn doszło do spełnienia świadczenia do rąk osoby nieuprawnionej. Nie można, bowiem pomijać zachowania wierzyciela w toku procesu spełnienia świadczenia. Jeżeli wierzyciel ma wiedzę o spełnieniu świadczenia do rąk osoby nieuprawnionej i jest to wynikiem uzgodnień pomiędzy wierzycielem, dłużnikiem i osobą nieuprawnioną, to mimo iż w świetle postanowień umowy łączącej wierzyciela i dłużnika nie dochodzi do zmiany umownego sposobu spełnienia świadczenia, wierzyciel, w świetle zasad współżycia społecznego, tj. zasady uczciwego obrotu i zaufania do kontrahenta umowy, nie może powoływać się następnie na negatywne konsekwencje, które mogą (lecz nie muszą) wynikać z takiego sposobu spełnienia świadczenia”; tak też wyr. SA w Warszawie z 22.2.2013 r. (VI ACa 1154/12, Legalis).

7. **Zarzut wobec cesjonariusza.** Artykuł 513 § 1 nie wyłącza dopuszczalności podniesienia 7 przez dłużnika w stosunku do cesjonariusza **zarzutu opartego na przepisie art. 452** (tak wyr. SN z 23.6.2016 r., V CSK 644/15, Legalis).

Art. 453. [Świadczenie zamiast wykonania]

Jeżeli dłużnik w celu zwolnienia się z zobowiązania spełnia za zgodą wierzyciela inne świadczenie, zobowiązanie wygasa. Jednakże gdy przedmiot świadczenia ma wady, dłużnik obowiązany jest do rękojmi według przepisów o rękojmi przy sprzedaży.

Spis treści

	Nb		Nb
1. Zmiana przedmiotu świadczenia	1	5. Skutek świadczenia w miejsce wypełnie- nia	5
2. Świadczenie w miejsce wypełnienia . . .	2	6. Nadwyżka	6
3. Udział osoby trzeciej	3	7. Wady przedmiotu świadczenia	7
4. Umowa o przepadek	4		

- 1 1. **Zmiana przedmiotu świadczenia.** Prawidłowe wykonanie zobowiązania przez dłużnika może nastąpić jedynie przez **świadczenie określone w treści zobowiązania**. Wierzyciel nie jest więc zobowiązany do przyjęcia innego świadczenia niż określone treścią zobowiązania, chociażby nie różniło się ono znacznie od świadczenia zaoferowanego. Niekiedy jednak dojść może do **zmiany przedmiotu świadczenia**. Jeden z przypadków takiej zmiany (tzw. *datio in solutum*; świadczenie w miejsce wypełnienia) uregulowano w art. 453 [zob. *M. Podrecka*, Zaspokojenie interesu wierzyciela przez zastępcze spełnienie świadczenia, KPP 1999, Nr 1; *P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania (*datio in solutum*), PiP 2003, Nr 12; *D. Celiński*, Konstrukcja *datio in solutum* w praktyce notarialnej, Rej. 2006, Nr 4; *M. Kučka*, Glosa do wyr. SN z 3.7.2008 r., IV CSK 149/08, Rej. 2010, Nr 1; *M. Berek*, *Datio in solutum* w polskim prawie cywilnym, KPP 2012, Nr 3].
- 2 2. **Świadczenie w miejsce wypełnienia.** Świadczenie w miejsce wypełnienia, prowadzące do wygaśnięcia jakiegokolwiek zobowiązania (co do wyjątków zob. *P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania) z zaspokojeniem wierzyciela, bądź jego części (tak *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 453; wyr. SN z 15.9.2005 r., II CK 68/05, Legalis), ma miejsce wówczas, gdy pomiędzy stronami zawarta zostaje **ważna** (por. wyr. SN z 20.3.2003 r., III CKN 804/00, Legalis) **odpłatna** (odmiennie *M. Berek*, *Datio in solutum* w polskim prawie) **umowa rozporządzająca – pactum de in solutum dando** (por. *J. Dąbrowa*, w: System PrCyw, t. III, cz. 1, s. 852; *P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania; zob. jednak *M. Pyziak-Szafnicka*, *M. Wilejczyk*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1563), **przysparzająca i kauzalna** (*causa solvendi* – por. *P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania; por. też wyr. SN z 3.7.2008 r., IV CSK 149/08, OSNC-ZD 2009, Nr A, poz. 17). Według tej umowy **dłużnik spełni świadczenie inne** niż określone treścią zobowiązania, **wierzyciel takie świadczenie zaś przyjmie**. Jest przy tym całkowicie obojętne, na ile to świadczenie jest „inne”, byleby jego spełnienie nastąpiło w chwili zawarcia umowy; zob. np. powoływany już wyr. SN z 3.7.2008 r. (IV CSK 149/08), zgodnie z którym przeniesienie własności nieruchomości przez pożyczkobiorcę w celu zwolnienia się z długu wynikającego z umowy pożyczki stanowi *datio in solutum*; por. też *A. Sylwestrzak*, Glosa do wyr. SN z 3.7.2008 r., IV CSK 149/08, GSP-Prz.Orz. 2009, Nr 3. *P. Drapała* zauważa, że nie jest wystarczająca „modyfikacja pierwotnego świadczenia”, jednakże nie wskazuje kryterium odróżnienia „modyfikacji” świadczenia od „innego” świadczenia – *P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania; co do **wręczenia czeku** w miejsce zapłaty gotówką zob. *A. Szpunar*, O zapłacie dokonanej za pomocą czeku, PS 1993, Nr 3; *J.P. Naworski*, Opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego z umów wzajemnych (wybrane zagadnienia), PUG 1991, Nr 11–12; co do **wydania weksła** zob. wyr. SN z 29.4.1946 r. (C III 932/45, OSN(C) 1948, Nr 2, poz. 32); ponadto *M.H. Kozłowski*, Glosa do uchw. SN z 13.11.1975 r., IV PZP 9/75, OSPiKA 1977, Nr 5, poz. 95; co do **zmiany waluty** w ramach świadczenia pieniężnego zob. wyr. SN z 8.2.2002 r. (II CKN 671/00, OSNC 2002, Nr 12, poz. 158); wyr. SN z 18.1.2001 r. (V CKN 1840/00, OSNC 2001, Nr 7–8, poz. 114), z glosą *K. Zagrobelnego*, OSP 2003, Nr 4, poz. 50; krytycznie *P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania. Zobowiązanie wygasa tylko wówczas, gdy umowie stron towarzyszy rzeczywiste spełnienie świadczenia przez dłużnika; sama umowa o zmianie przedmiotu świadczenia może ewentualnie prowadzić do odnowienia [zob. art. 506; por. też wyr. SN z 29.4.1946 r., C III 934/45, OSN(C) 1948, Nr II, poz. 32; powoływany wyżej wyr. SN z 15.9.2005 r., II CK 68/05; wyr. SA w Warszawie z 30.10.2013 r., I ACa 591/13, Legalis; *M. Dworak*, Niektóre przypadki wygaśnięcia zobowiązań, Rej. 1993, Nr 10; *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 453; *M. Kučka*, Glosa do wyr. SN z 3.7.2008 r., IV CSK 149/08; *Z. Gawlik*, w: *Kidyba*, Komentarz KC 2014, t. III, cz. 1, art. 453; *M. Pyziak-Szafnicka*, *M. Wilejczyk* w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1568; *M. Berek*, *Datio in solutum* w polskim prawie; odmiennie *P. Drapała*, który odmawia – wbrew literalnemu brzmieniu przepisu art. 453 – uznania realnego charakteru umowy o *datio in solutum* – *P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania; według tego autora oddzielić trzeba element umowy o *datio in solutum*, która jest źródłem upoważnienia przemiennego po stronie dłużnika, od spełnienia przewidzianego w niej świadczenia – czynności wykonawczej; konsekwentnie też w ujęciu tego autora umowa o *datio in solutum* niepołączona ze spełnieniem świadczenia nie może być uznana za odnowienie].

Szczególnym przypadkiem świadczenia w miejsce wykonania jest **przelew wierzytelności w miejsce wykonania** – *cessio in solutum* (zob. *P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania; *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 453; wyr. SN z 17.10.2008 r., I CSK 100/08, MoP 2010, Nr 4, w którym podkreślono, że przelew przez dłużnika na wierzyciela „dla rozliczenia się” wierzytelności przysługującej dłużnikowi względem osoby trzeciej nie stanowi w razie wątpliwości – z przyczyn analogicznych do leżących u podstaw rozwiązania przewidzianego w art. 506 § 2 – świadczenia w miejsce wykonania; zob. też *P. Drapała*, Glosa do wyr. SN z 17.10.2008 r., I CSK 100/08, OSP 2010, Nr 3, poz. 31; wyr. SN z 17.11.2006 r., V CSK 253/06, OSNC 2007, Nr 9, poz. 141, s. 89; wyr. SN z 12.1.2012 r., II CSK 273/11, OSNC-ZD 2013, Nr B, poz. 27, s. 17; wyr. SA w Białymstoku z 22.10.2015 r., I ACa 523/15, Legalis).

3. Udział osoby trzeciej. O dopuszczalności świadczenia w miejsce wykonania z udziałem 3 osoby trzeciej (osoba trzecia spełnia za zgodą wierzyciela inne świadczenie, niż miał wykonać dłużnik) zob. *P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania; *D. Celiński*, Konstrukcja *datio in solutum* w praktyce.

4. Umowa o przepadek. Co do oceny w świetle art. 453 tzw. umowy o przepadek 4 zob. *A. Roman*, Umowa o przepadek na tle ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, Rej. 1998, Nr 9; *P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania.

5. Skutek świadczenia w miejsce wypełnienia. Skutkiem świadczenia w miejsce wypełnienia 5 jest **wygaśnięcie tego zobowiązania**, z którego wynikał obowiązek świadczenia „zastąpionego” przez dłużnika w warunkach określonych w art. 453. Nie ma ono natomiast oczywiście wpływu na ewentualnie istniejące **wzajemne zobowiązanie wierzyciela** (*P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania, mylnie utożsamia zobowiązanie będące stosunkiem prawnym z umową wzajemną będącą źródłem dwóch „przeciwstawnych” zobowiązań). Spełnienie świadczenia zastępczego może też prowadzić do częściowego wykonania zobowiązania, jeżeli strony tak postanowiły (por. powoływany wyżej wyr. SN z 15.9.2005 r., II CK 68/05; *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 453).

6. Nadwyżka. Słuszne jest spostrzeżenie, że w przypadku, w którym wartość świadczenia 6 spełnionego przez dłużnika przewyższa wartość świadczenia pierwotnego, **nadwyżka podlega zwrotowi** na rzecz dłużnika tylko wówczas, gdy strony wyraźnie tak postanowiły (*P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania; według powoływanego wyżej wyr. SN z 15.9.2005 r., II CK 68/05, w sytuacji gdy wartość spełnionego świadczenia zastępczego nie odpowiada wartości pierwotnego zobowiązania, wartość tych prac może być zaliczona na poczet zobowiązania stosownie do reguł określonych w art. 451 KC); co do sytuacji odwrotnej zob. wyr. SA w Poznaniu z 15.2.2006 r. (I ACa 1235/05, Legalis).

7. Wady przedmiotu świadczenia. Jeżeli przedmiot spełnionego świadczenia miał wady, 7 **zobowiązanie mimo to wygasa** (zatem wierzyciel nie może domagać się spełnienia pierwotnego świadczenia), ale dłużnik ponosi **odpowiedzialność za wady według odpowiednio stosowanych przepisów o rękojmi przy sprzedaży** (*P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania) **przepisów o rękojmi przy sprzedaży** (zob. art. 556 i n. KC), jeżeli przepisy te mogą znaleźć zastosowanie ze względu na przedmiot świadczenia (według wyr. SN z 17.4.2002 r., IV CKN 985/00, OSP 2003, Nr 8, poz. 97, przepisy o rękojmi mają zastosowanie także wówczas, gdy przedmiotem nowego świadczenia jest wierzytelność; zob. też częściowo kryt. *P. Drapała*, Glosa do wyr. SN z 17.4.2002 r., IV CKN 985/00, OSP 2003, Nr 7–8, poz. 97), a strony nie dokonały w umowie o *datio in solutum* modyfikacji reżimu tej odpowiedzialności (w granicach wskazanych w art. 558 § 1; zob. też *M. Berek*, *Datio in solutum* w polskim prawie).

Zakres zastosowania przepisów o rękojmi jest sporny: według *P. Drapały* wierzyciel nie może domagać się usunięcia wady, ani wydania rzeczy wolnej od wad, gdyż roszczenia te są ściśle związane ze stosunkiem sprzedaży, może natomiast odstąpić od umowy albo obniżyć cenę (*P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania); odmiennie – jak się wydaje słusznie – wypowiada się *M. Pyziak-Szafnicka*, która dopuszcza – w zależności od okoliczności – możliwość skorzystania przez wierzyciela z uprawnienia do żądania wydania rzeczy wolnej od wad albo usunięcia wady (*M. Pyziak-Szafnicka*, *M. Wilejczyk*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1576).

Podstawą tej odpowiedzialności jest **przepis ustawy**, a nie utrzymane w mocy, w odpowiedniej części, zobowiązanie dotychczasowe (tak jednak *K. Zawada*, Umowy przenoszące wierzycelność, cz. 2, Rej. 1992, Nr 1). *P. Drapała* wskazuje na przypadki, w których wyłączone bądź ograniczone będzie stosowanie przepisów o rękojmi, ze względu na stosunek prawny, który był źródłem zobowiązania (*P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania).

Jeżeli wierzyciel skorzysta z przysługującego mu na podstawie przepisów o rękojmi uprawnienia do **odstąpienia od umowy**, reaktywuje się pierwotne zobowiązanie dłużnika (tak *T. Wiśniewski*, w: *Gudowski*, Komentarz KC 2018, III, cz. 1, art. 453; zob. też *P. Drapała*, Świadczenie w miejsce wykonania; *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 453; wyr. SA w Katowicach z 24.7.2017 r., V ACa 779/16, Legalis).

Art. 454. [Miejsce spełnienia]

§ 1. Jeżeli miejsce spełnienia świadczenia nie jest oznaczone ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione w miejscu, gdzie w chwili powstania zobowiązania dłużnik miał zamieszkanie lub siedzibę. Jednakże świadczenie pieniężne powinno być spełnione w miejscu zamieszkania lub w siedzibie wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia; jeżeli wierzyciel zmienił miejsce zamieszkania lub siedzibę po powstaniu zobowiązania, ponosi spowodowaną przez tę zmianę nadwyżkę kosztów przesłania.

§ 2. Jeżeli zobowiązanie ma związek z przedsiębiorstwem dłużnika lub wierzyciela, o miejscu spełnienia świadczenia rozstrzyga siedziba przedsiębiorstwa.

Spis treści

Nb		Nb
1	Obowiązek spełnienia świadczenia w miejscu wykonania	6
2	Miejsce wykonania zobowiązania niepieniężnego	7
3	Zobowiązania wynikające z papierów wartościowych	8
4	Miejsce wykonania zobowiązania pieniężnego	9
5	Świadczenie związane z przedsiębiorstwem	10
		11
	6. Dług oddawczy i odbiorczy	
	7. Dług oddawczy, dług odbiorczy – znaczenie	
	8. Miejsce wykonania i miejsce świadczenia	
	9. Obrót bezgotówkowy	
	10. Świadczenia z umowy wzajemnej	
	11. Miejsce wykonania w przepisie art. 34 KPC	

1 1. Obowiązek spełnienia świadczenia w miejscu wykonania. Prawidłowe wykonanie zobowiązania przez dłużnika może nastąpić jedynie przez spełnienie świadczenia (zarówno głównego, jak i świadczeń ubocznych) **w należyтым miejscu, będącym miejscem wykonania zobowiązania** (por. np. wyr. SA w Lublinie z 28.2.1991 r., I ACr 20/91, OSA 1992, Nr 3, poz. 23). Świadczenie w innym miejscu, za zgodą wierzyciela, może być uznane, w zależności od okoliczności, za *datio in solutum*. W przypadku braku takiej zgody świadczenie spełnione jest nienależycie, wierzyciel może nie odebrać świadczenia i wówczas dłużnik popadnie w zwłokę (na możliwą zmianę miejsca wykonania w związku z jego „właściwościami” zwraca uwagę *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1110). Dojść może także – w zależności od okoliczności – do niewykonania zobowiązania. Co do zmiany miejsca wykonania przez jedną ze stron, po powstaniu zobowiązania, zob. *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1116.

2 2. Miejsce wykonania zobowiązania niepieniężnego. Dłużnik powinien spełnić świadczenie w miejscu **oznaczonym w treści zobowiązania** (określonej ustawą lub czynnością prawną) bądź **wynikającym z jego właściwości** (co do tego zob. np. *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1112). Jeżeli brak takiego oznaczenia, miejscem spełnienia świadczenia niepieniężnego jest miejsce, w którym **dłużnik w chwili powstania zobowiązania miał swoje zamieszkanie lub siedzibę** (zob. odpowiednio art. 25 i n., art. 41, przy czym na tle art. 454 chodzi o miejsce zamieszkania lub siedziby rozumiane jako konkretny adres; tak też np. *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1114) lub jeżeli zobowiązanie miało związek z przedsiębiorstwem dłużnika, i tylko

wtedy, miejsce siedziby przedsiębiorstwa (zob. *J. Jacyszyn*, Miejsce wykonania świadczenia, MoP 1994, Nr 2), tj. miejsce, w którym koncentruje się działalność gospodarcza strony, związana z przedmiotem zobowiązania (tak *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1114). Dłużnik, który nie ma miejsca zamieszkania lub siedziby, powinien spełnić świadczenie w miejscu pobytu.

3. Zobowiązania wynikające z papierów wartościowych. W przypadku zobowiązań wynikających z papierów wartościowych wierzyciel musi **zgłosić się do dłużnika** i przedstawić dokument do zapłaty, a dłużnik jest zobowiązany do świadczenia za zwrotem dokumentu (por. *A. Szpunar*, Uwagi o papierach wartościowych na okaziciela, PPH 1993, Nr 14; *tenże*, Sądowe dochodzenie roszczeń z weksla, Rej. 1995, Nr 5; ponadto *Z. Gawlik*, w: *Kidyba*, Komentarz KC 2014, t. III, cz. 1, art. 454).

4. Miejsce wykonania zobowiązania pieniężnego. W wypadku świadczeń pieniężnych, jeżeli nic innego nie wynika z treści zobowiązania („właściwości zobowiązania” nie odgrywają tu istotnej roli; por. *L. Stecki*, Opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych, Poznań 1970, s. 10; uchw. SN z 14.2.2002 r., III CZP 81/01, OSNC 2002, Nr 11, poz. 131; przeciwnie *J.P. Naworski*, który oznaczenie miejsca wykonania świadczenia pieniężnego w obrocie bezgotówkowym uzasadnia „właściwościami zobowiązania” – *J.P. Naworski*, Zobowiązania pieniężne w obrocie gospodarczym, MoP 1994, Nr 6), dłużnik powinien spełnić świadczenie **w miejscu zamieszkania (siedziby lub siedziby przedsiębiorstwa) wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia** (por. post. SN z 8.11.1991 r., II CO 16/91, OSNAPiUS 1993, Nr 3, poz. 40; *L. Stecki*, Opóźnienie w wykonaniu zobowiązań, s. 14 i n.; *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1116), bądź w miejscu jego pobytu (tak też np. *Z. Gawlik*, w: *Kidyba*, Komentarz KC 2014, t. III, cz. 1, art. 454). Skutkiem zmiany tego miejsca po powstaniu zobowiązania jest **obciążenie wierzyciela wywołaną przez to nadwyżką kosztów** (którą dłużnik może potrącić z należnej wierzycielowi kwoty; tak *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1116), jednakże dłużnik musi ustalić aktualne miejsce zamieszkania (siedziby) wierzyciela (por. wyr. SN z 5.1.2001 r., V CKN 185/00, Legalis). W razie **przelewu wierzytelności** dłużnik powinien dokonać zapłaty w miejscu zamieszkania (siedziby) nabywcy wierzytelności w chwili spełnienia świadczenia (powoływana wyżej uchw. SN z 14.2.2002 r., III CZP 81/01; *G. Filcek*, Spór dłużnika z cesjonariuszem o sąd miejscowo właściwy do dochodzenia świadczeń pieniężnych nabytych w drodze przelewu wierzytelności, PS 2001, Nr 10; *F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1116). Wierzyciel ponosi odpowiedzialność za podanie dłużnikowi nieprawdziwych lub tylko niepełnych danych co do jego miejsca zamieszkania czy siedziby (por. wyr. SN z 13.9.1985 r., IV CR 225/85, OSNC 1986, Nr 9, poz. 143). Jednakże cesjonariusz nie ma uprawnienia do jednostronnego wiążącego wskazania swojego rachunku bankowego jako miejsca zapłaty, nawet wówczas kiedy umowa z cedentem przyjmowała, że zapłata nastąpi na rachunek bankowy cedenta (tak wyr. SA w Poznaniu z 14.10.2003 r., I ACA 842/03, OSA 2005, Nr 3, poz. 15).

5. Świadczenie związane z przedsiębiorstwem. Ogólne zasady co do miejsca spełnienia (miejsce zamieszkania/siedziby dłużnika albo wierzyciela) **nie ulegają zmianie**, jeżeli świadczenie ma związek z przedsiębiorstwem drugiej strony: świadczenie pieniężne powinno być spełnione w miejscu zamieszkania (siedziby) wierzyciela, chociażby było ono związane z przedsiębiorstwem dłużnika; świadczenie niepieniężne powinno być spełnione w miejscu zamieszkania (siedziby) dłużnika, chociażby było ono związane z przedsiębiorstwem wierzyciela (por. *T. Wiśniewski*, w: *Gudowski*, Komentarz KC 2018, III, cz. 1, art. 454; zob. też powoływane wyżej post. SN z 8.11.1991 r., II CO 16/91).

6. Dług oddawczy i odbiorczy. Przyjmuje się powszechnie (por. *L. Stecki*, Opóźnienie w wykonaniu zobowiązań, s. 18 i n.; *J. Dąbrowa*, w: System PrCyw, t. III, cz. 1, s. 738; *A. Orłowska*, Głosa do wyr. NSA z 25.11.1998 r., III SA 1714/97, MoP 1999, Nr 9), że jeżeli strony nie umówiły się inaczej, **dług pieniężny jest tzw. długiem oddawczym**, co oznacza, że dłużnik powinien dostarczyć przedmiot świadczenia wierzycielowi na swój koszt i ryzyko. On także powinien ustalić miejsce zamieszkania (siedziby) wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia. **Dług niepieniężny jest natomiast tzw. długiem odbiorczym**: wierzyciel powinien zgłosić się u dłużnika celem odebrania, na swój koszt i ryzyko, przedmiotu świadczenia (por. np. wyr. SA w Warszawie z 28.4.2017 r., I ACA 446/16, Legalis).

- 7 7. **Dług oddawczy, dług odbiorczy – znaczenie.** Oznaczenie długu jako oddawczego lub odbiorczego ma znaczenie w kwestii zachowania terminu spełnienia świadczenia (zob. art. 455).
- 8 8. **Miejsce wykonania i miejsce świadczenia.** W doktrynie odróżnia się, obok miejsca wykonania zobowiązania, także **miejsce świadczenia** (por. *J. Dąbrowa*, w: System PrCyw, t. III, cz. 1, s. 738). To ostatnie oznacza miejsce, w którym dłużnik dopełnia ze swej strony wszystkiego, co jest niezbędne dla należytego spełnienia świadczenia. Miejsce wykonania zaś to miejsce, gdzie następuje zaspokojenie interesu wierzyciela. Omawiane rozróżnienie nabiera znaczenia wówczas, gdy miejsca te nie pokrywają się (np. dłużnik wysłała z określonego miejsca kwotę pieniężną – miejsce świadczenia – do miejsca zamieszkania wierzyciela – miejsce wykonania). Pojawiające się wówczas pytanie, w którym z tych miejsc nastąpiło wykonanie zobowiązania, należy z reguły rozstrzygać **na korzyść miejsca zaspokojenia interesu wierzyciela** (jako że tam w istocie rzeczy świadczenie zostało spełnione; por. art. 544; *J. Dąbrowa*, w: System PrCyw, t. III, cz. 1, s. 379 oraz cyt. tam orzeczenia; także *L. Stecki*, Opóźnienie w wykonaniu zobowiązań, s. 19; *Z. Gawlik*, w: *Kidyba*, Komentarz KC 2014, t. III, cz. 1, art. 454).
- 9 9. **Obrót bezgotówkowy.** W konsekwencji np. w obrocie bezgotówkowym (świadczenie spełniane w tym obrocie jest także świadczeniem pieniężnym, bo przepisy KC nie rozróżniają świadczeń pieniężnych gotówkowych i bezgotówkowych; por. np. *Z. Gawlik*, w: *Kidyba*, Komentarz KC 2014, t. III, cz. 1, art. 454) **miejszem wykonania jest miejsce, w którym znajduje się rachunek bankowy wierzyciela**, a nie miejsce zamieszkania (siedziby) wierzyciela lub miejsce, w którym nastąpiło obciążenie rachunku dłużnika (por. wyr. SN z 8.11.1989 r., III CRN 345/89, Pal. 1992, Nr 1–2, z glosą *J.P. Naworskiego*; post. SN z 3.12.1987 r., II CZ 162/87, Legalis; uchw. SN z 20.11.1992 r., III CZP 138/92, OSNC 1993, Nr 6, poz. 96; uchw. SN z 4.1.1995 r., III CZP 164/94, OSNC 1995, Nr 4, poz. 62; powoływany wyżej wyr. SA w Lublinie z 28.2.1991 r., I ACr 20/91; uchw. SN z 25.6.2003 r., III CZP 28/03, OSNC 2004, Nr 5, poz. 71; ponadto *A. Chłopecki*, Zagadnienia prawne rozliczeń bankowych, Gl. 1996, Nr 11; *A. Socha*, Bankowe rozliczenia pieniężne a świadczenia pieniężne, R.Pr. 2000, Nr 2; *Z. Gawlik*, w: *Kidyba*, Komentarz KC 2014, t. III, cz.1, art. 454). Świadczenie jest spełnione z chwilą uznania rachunku bankowego wierzyciela (tak wyr. SN z 14.1.2016 r., I CSK 1094/14, Legalis).
- W powoływanej wyżej uchw. SN z 14.2.2002 r. (III CZP 81/01) podkreślono, że uznanie siedziby banku prowadzącego rachunek wierzyciela za miejsce spełnienia świadczenia pieniężnego jest dopuszczalne tylko w tych wypadkach, w których obie strony wyraziły zgodę na zapłatę na określony rachunek wierzyciela, zatem samo wskazanie dłużnikowi przez wierzyciela rachunku bankowego, na który ma zapłacić (np. w fakturze), nie rozstrzyga o miejscu spełnienia świadczenia (zob. *K. Korzan*, Miejsce i termin zapłaty w pozaegzekucyjnym wykonaniu zobowiązania, R.Pr. 1993, Nr 4; *P. Babiarz*, Spełnienie świadczenia w obrocie bankowym. Praktyka, MoP 2002, Nr 2). Stanowisko to jako nadmiernie rygorystyczne i abstrahujące od realiów obrotu krytycznie ocenia *F. Zoll*, który wskazuje, że samo podanie rachunku bankowego należy uznać za co najmniej konkludentną zgodę na dokonanie zapłaty przez wpłatę na rachunek (*F. Zoll*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1113). Dłużnik zatem ponosi **ryzyko przypadkowej utraty wysłanych wierzycielowi pieniędzy** (tak orz. SN z 23.2.1954 r., I CR 147/54, OSNCK 1955, Nr 1, poz. 8; zob. też powoływany wyżej wyr. SA w Lublinie z 28.2.1991 r., I ACr 20/91), niezależnie od tego, w jaki sposób spełniał świadczenie (osobiście, za pośrednictwem osoby trzeciej, wyspecjalizowanego przedsiębiorcy itd.). Jednakże skutki podania przez wierzyciela niewłaściwego adresu czy nie poinformowania dłużnika o zmianie miejsca zamieszkania obciążają wierzyciela (tak powołany wyżej wyr. SN z 13.9.1985 r., IV CR 225/85).
- Co do miejsca płatności **sumy wekslowej** zob. art. 1 pkt 5, art. 87 i 101 pkt 4 PrWeksl; por. powoływane wyżej uchw. SN z 14.2.2002 r. (III CZP 81/01) oraz uchw. SN z 20.11.1992 r. (III CZP 138/92).
- 10 10. **Świadczenia z umowy wzajemnej.** Świadczenia z umowy wzajemnej powinny być – co do zasady – spełnione równocześnie (por. art. 488 § 1), co oznacza także **spełnienie w tym samym miejscu** („z ręki do ręki”). Jeżeli zatem w umowie wzajemnej oznaczono tylko miejsce spełnienia jednego ze świadczeń (albo takie miejsce wynika z właściwości zobowiązania), wówczas, w braku odmiennych wskázówek, świadczenie wzajemne powinno być spełnione w tym

samym miejscu (por. *T. Wiśniewski*, w: *Gudowski*, Komentarz KC 2018, III, cz. 1, art. 454), chyba że co innego wynika z jego „właściwości” (tak *F. Zoll*, w: *System PrPryw*, t. 6, 2018, s. 1111).

11. Miejsce wykonania w przepisie art. 34 KPC. Co do oznaczenia miejsca wykonania zobowiązania na użytek **art. 34 KPC** zob. powoływane wyżej post. SN z 8.11.1991 r. (II CO 16/91, OSNAPiUS 1993, Nr 3, poz. 40); uchw. SN z 14.2.2002 r. (III CZP 81/01, OSNC 2002, Nr 11, poz. 131) oraz wyr. SA w Poznaniu z 14.10.2003 r. (I ACa 842/03, OSA 2005, Nr 3, poz. 15); post. SA w Katowicach z 17.6.1992 r. (I ACz 268/92, OSA 1993, Nr 1, poz. 3); post. SA w Poznaniu z 8.7.2013 r. (I ACz 1075/13, Legalis); ponadto np. *Z. Gawlik*, w: *Kidyba*, Komentarz KC 2014, t. III, cz. 1, art. 454.

Art. 454¹. [Miejsce spełnienia świadczenia przy przesłaniu rzeczy]

Jeżeli przedsiębiorca jest obowiązany przesłać rzecz konsumentowi do oznaczonego miejsca, miejsce to uważa się za miejsce spełnienia świadczenia. Zastrzeżenie przeciwne jest nieważne.

Spis treści

	Nb		Nb
1. Cel regulacji	1	6. Środek transportu	6
2. Miejsce spełnienia świadczenia	2	7. Przedmiot świadczenia	7
3. Miejsce wykonania a miejsce spełnienia świadczenia	3	8. Podstawa prawna świadczenia	8
4. Oznaczone miejsce	4	9. Umowy wzajemne	9
5. Dług oddawczy	5	10. Obowiązek zwrotu	10

1. Cel regulacji. Przepis zapewnić ma zastosowanie w stosunkach konsumenckich (zob. uwagi **1** do art. 22¹ KC) – pod rygorem nieważności odmiennego zastrzeżenia – szczególnych reguł dotyczących wykonania zobowiązania niepieniężnego, w którym elementem świadczenia jest dostarczenie określonej rzeczy konsumentowi (jeżeli strony tak się umówiły; przepis nie zakazuje umawiania się, że rzecz będzie wydana konsumentowi w określonym miejscu, np. w siedzibie przedsiębiorcy; tak np. *K. Zagrobelny*, w: *Gniewek, Machnikowski*, Komentarz KC 2019, art. 454¹).

2. Miejsce spełnienia świadczenia. Po pierwsze, **miejszem spełnienia świadczenia jest 2 zawsze miejsce, do którego przedsiębiorca ma, zgodnie z regulami rządzącymi danym stosunkiem, przesłać rzecz** (spełnić świadczenie niepieniężne). Tym miejscem nie jest zatem, odmiennie niż wynika to z przepisu art. 454 § 1 KC, miejsce siedziby przedsiębiorcy (miejsce siedziby jego przedsiębiorstwa) jako miejsce siedziby dłużnika. W istocie w tym przypadku mamy do czynienia z oznaczonym miejscem spełnienia świadczenia, zgodnie z przepisem art. 454 § 1 *in principio*, zatem szczególne uregulowanie można by uznać za zbędne, jednakże jego celem jest wyeliminowanie możliwości odmiennego zastrzeżenia w umowie, np. poprzez narzucenie konsumentowi postanowienia, iż świadczenie przedsiębiorcy jest spełnione już z chwilą wysłania z określonego miejsca.

3. Miejsce wykonania a miejsce spełnienia świadczenia. Jeżeli uznać za zasadne rozróżnienie „miejsca wykonania” i „miejsca świadczenia” (zob. uw. do art. 454 KC, Nb 8), to **wskazane 3 w komentowanym przepisie „miejsce spełnienia świadczenia” uznać należy za „miejsce wykonania”,** czyli miejsce, w którym następuje zaspokojenie interesu wierzyciela – konsumenta [zob. też *J. Antoniuk*, w: *Ustawa o prawach konsumenta. Kodeks cywilny (wyciąg). Komentarz* (red. *B. Kaczmarek-Temlin, P. Stec, D. Szostek*), Warszawa 2014, s. 296].

4. Oznaczone miejsce. Obojętne jest, w jaki sposób oznaczone zostanie „miejsce”, do **4 którego przedsiębiorca ma przesłać rzecz.** Może to być miejsce zamieszkania konsumenta albo jakiegokolwiek inne miejsce w Polsce lub za granicą. W każdym razie jego **oznaczenie musi być wystarczająco ściśle.**

[Przejdź do księgarni →](#)